SPORT KURASHIDA SARALASH

***Muratov Muzaffar Shermamatovich*[1]**
[1]*Samarqand davlat tibbiyot universiteti,*
***Xusainov Shamshidin Yalgashevich*[2]**
[2]*Samarqand davlat arxitektura-qurilish universiteti,*
***Shermamatov Akobir Muzaffar o'g'li*[3]**
[3]*Samarkand Shaxar 43-IDUM Jismoniy tarbiya o'qituvchisi.*

Annotatsiya: Jamiyatimizda sog'lom turmush tarzini shakllantirish, aholining ayniqsa yosh avlodning jismoniy tarbiya va ommaviy sport bilan muntazam shug'ullanishi uchun zamon talablariga mos shart – sharoitlar yaratish, sport musobaqalari orqali yoshlarda o'z irodasi, kuchi, mardlik va vatanparvarlik, ona Vatanga sadoqat tuyg'ularini kamol toptirish, shuningdek, maqolada yoshlar orasidan iqtidorli talaba – sportchilarni saralab olish ishlarini tizimli takomillashtirish keltirilgan.

Kalit so'zlar: Kurash, sport, murabbiy, Jismoniy tarbiya,Olimpiya o'yinlari, Osiyo o'yinlari.

Saralash - bu pedagogik, sotsiologik, ruhiy va tibbiy-biologik tadqiqot uslublarini o'z ichiga oladigan kompleks xususiyatga ega tashkiliy-uslubiy tadbirlarning ko'p yillik tizimidir. Mazkur tadqiqot uslublari asosida o'smirlarning kurashga ixtisoslashishi uchun qobiliyatlar va iqtidor aniqlanadi, shuningdek kuchli sportchilar terma jamoalarga saralash amalga oshiriladi.

Saralashning asosiy vazifasi turli sport turlariga ko'p jihatdan mos keladigan qobiliyatlar iqtidorlarni har tomonlama o'rganish hamda aniqlashdan iborat.Mashg'ulot jarayonida birlamchi va ikkilamchi saralash ajratiladi.<u>Birlamchi (boshlangich) saralash</u>- bu bo'lajak sportchi bilan tanishish, uni seksiyaga qabul qilishda, umumta'lim maktablaridagi darslarda qobiliyatli bolalarni izlashda o'rganishdir. Birlamchi saralash mezonlari quyidagilardan iborat: harakat qobiliyatlari va gavda tuzilishi xususiyatlarini baholash, ruhiy-fiziologik tekshirish, sabab doirasini o'rganish, ota-onalar yordam beradi.Ikkilamchi saralash boshlang'ich ixtisoslashish jarayonida bolaning iqtidori yoki kamchiligini aniqlashii nazarda tutadi. Sport mashg'ulot jarayonida bolani kuzatish boshlang'ich tavsifni belgilab olishga, yashirin imkoniyatlarni aniqlashga yordam beradi.Bolani to'g'ri yo'naltirish hamda saralash maqsadida o'rgatishda ko'p sonli ko'rsatkichlarni hisobga olish lozim. Sportga layotqatlilik bahosi pastda sanab o'tiladigan barcha mezonlar bo'yicha qo'yiladi:

1. <u>Sport turini tanlash sababi.</u> Sport bilan shug'illanishga bo'lgan kuchli ichki da'vat sabab deyiladi.

Bolani sportga etaklab keladigan asosiy sabablar - bu oʻz-oʻzini barkamollashtirishga boʻlgan intilish, harakat faolligiga boʻlgan talabni qondirish: oʻz-oʻzini namoyon qilish va oʻz-oʻzini mustahkamlashga intilish (muvaffaqiyatga intilishi, jamiyatda tanilishiga boʻlgan intilish): sport mashgʻulotlari bilan bogʻliq boʻlgan taassurotlarni olish: ijtimoiy muloqotga boʻlgan talab, doʻstlari bilan birga boʻlishga intilish va h.q.

2. Morfologik xususiyatlar. Morfologik xususiyatlar bir qator harakat sifatlarining namoyon boʻlishiga va umuman sport yutuqlariga erishishga tasir koʻrsatadi.

Boshlangʻich bosqichda gavdaning total oʻlchamlari: buy, ogʻirlik va gavda yuzasi, koʻkrak qafasi hajmi parametrlari aniqlanadi. SHuningdek gavda nisbatlari, yani turli xil indekslarni hisoblab chiqish yoʻli bilan alohida gavda qismlari oʻlchamlarining nisbatlari belgilanadi.

Bola morfologik xususiyatlarini oʻrganishning keyingi bosqichida gavda tuzilishining umumiy bahosi gavda tuzilishi tipi aniqlanadi.

3. Sportga yoʻnaltirish va saralashning fiziologik mezonlari ham harakatlanish, ham vegetativ tizmilar uchun anaerob va aerob imkoniyatlar darajasi muhim hisoblanadi. Kislorodni maksimal istemol qilish (KMIQ) eng yaxshi bashoratli koʻrsatkich hisoblanadi
(KMIQ) qancha yuqori boʻlsa, chidamlilikni talab qiluvchi ishga boʻlgan imkoniyatlar shungacha katta.

4.Shaxsning ruhiy xususiyatlari. Shaxsning ruhiy xususiyatlari tajriba yoʻli orqali oʻrganiladi. Yoʻnaltirish va saralashda asab tizimi xususiyatlarini hisobga olish foydalidir, chunki ular tugʻma, kam oʻzgaradigan shaxsning asosiy tuzilmasi hisoblanadi, shuning uchun ishonchli bashorat belgisi boʻlib xizmat qiladi.

5.Sportga saralashda irsiyat omili ham muhim mezon hisoblanadi, boʻy, vazn va boshqa morfologik belgilarning bolalarga ota-onalaridan nasldan-naslga oʻtishi isbotlangan. Bir qator tadqiqotlarda bolalar va ota-oanlarning harakat imkoniyatlari oʻrtasida bogʻliqlik borligi aniqlangan.

Koʻp sonli tadqiqotlar natijalarining tahlili sportga saralash nazariyasining asosiy qoidalarini shakllantirishga yordam beradi.

Sportchilarni saralashning koʻp yillik tizimi oltita boqichga boʻlinadi:

1. Dastlabki saralash.
2. Dastlabki saralashning muvofiqligini chuqur tekshirish.
3. Sportga yunaltirish bosqichi.
4. Oʻsmirlar terma jamoalariga saralash.
5. YOshlar terma jamoasining asosiy tarkibiga saralash.
6. Mamlakat terma jamoasining asosiy tarkibiga saralash.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, Sport kurashida saralash sport tayyorgarligining hamma davrlarini qamrab oladigan koʻp pogʻonali, koʻp yillik jarayon hisoblanib u

sportchilar qobiliyatlarini har tomonlama o‘rganishga, bu qobiliyatlarni shakllantirish uchun tanlangan kurash turida muvaffaqiyatli takomillashishga imkon beradigan qulay shart-sharoitlarni yaratishga asoslangan bulib o’zbek kurashining sport turi sifatida dunyoga yuz tutishi, mamlakatimizning xalqaro nufuzini yanada oshishida o’zining ham beqiyos hissasini qo’shmoqda.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

1. Shermamatovich, M., Yalgashevich, K., & Narkulovich, S. (2021). The development of physical preparedness of student young people. *Psychology and Education Journal*, *58*(1), 2699-2704.
2. Shermamatovich, M. M., Tursunovna, H. U., Zayniddinovich, N. I., Boltayevich, A. S., & Yalgashevich, K. S. (2021). Physical education of student youth in modern conditions. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, *11*(2), 1589-1593.
3. Shermamatovich, M. M. (2023). Psychological Description Of Sport And Psycological Development Of Sportsmen. *Eurasian Research Bulletin*, *17*, 7-9.
4. Shermamatovich, M. M., Norkulovich, S. K., & Tursunovna, H. U. (2022). PLACE AND ROLE OF PSYCHOLOGICAL AND VOLITIONAL TRAININGIN THE TRAINING PROCESS OF STUDENTS-BOXERS. *World Bulletin of Management and Law*, *8*, 141-144.
5. Shermamatovich, M. M., & Boltaevich, A. (2022). INTERACTIVE LEARNING METHODS IN THE PROCESS OF TEACHING PHYSICAL CULTURE. *World Bulletin of Management and Law*, *7*, 99-100.
6. Shermamatovich, M. M., & Boltaevich, A. (2022). INTERACTIVE LEARNING METHODS IN THE PROCESS OF TEACHING PHYSICAL CULTURE. *World Bulletin of Management and Law*, *7*, 99-100.
7. Shermamatovich, M. M., Zayniddinovich, N. I., Boltaevich, A. S., Norqulovich, S. Q., Muzaffarovich, S. A., & Abriyevich, E. Q. Endurance Formation in General Physical Training Students. *International Journal on Integrated Education*, *4*(3), 356-359.
8. Yalgashevich, X. S., & Shermamatovich, M. M. Enhancing Athletes' Regained Performance Through Rational Nutrition. *International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology*, (1), 1-6.
9. Shermamatovich, M. M., & Latif, T. (2023). DEVELOPMENT OF SPORTS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, *11*(3), 374-377.
10. Shermamatovich, M. M., & Aybxonovich, T. M. (2024). O’QUVCHILARNING FUTBOL BO’YICHA TEXNIK-TAKTIK TAYYORGARLIK TOMONLARINI O’RGANISH MUAMMOLARI. Journal of new century innovations, 44(1), 84-87.
11. Shermamatovich, M. M. (2023). THE SPORT OF WRESTLING AND THE LAWS OF THE FIELD OF WRESTLING. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(5), 84-88.
12. Shermamatovich, M. M. (2023). DEVELOPMENT OF WRESTLING SPORTS IN UZBEKISTAN AND AWAKENING OF THE CONCEPT OF PATRIOTISM IN

STUDENTS. JOURNAL OF SCIENCE, RESEARCH AND TEACHING, 2(5), 36-39.
13. Murodov Muzaffar Shermamatovich, Normaxmatov Ilxom Zayniddinovich, Axmedjanov Shuxrat Boltayivich, Ziyatov Muxammad Nomozovich, Sattarov Qarshiboy Norkulovich, & Khusainov Shamshidin Yalgashevich. (2024). Proposals On Innovative Solutions Of Organizing The Architecture Of Multifunctional Sports Facilities. Journal of Advanced Zoology, 45(S2), 131–135. https://doi.org/10.53555/jaz.v45iS2.3852
14. Муратов, М. Ш., & ўғли Шермаматов, А. М. (2024). ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ МЕТОДОВ В ОБУЧЕНИИ ФИЗИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ. *Modern Scientific Research International Scientific Journal*, *2*(3), 186-192.
15. Шермаматович, М. М., Зайниддинович, Н. И., Болтаивич, А. С., Номозович, З. М., Норкулович, С. К. и Ялгашевич, К. С. (2024). Предложения по инновационным решениям организации архитектуры многофункциональных спортивных сооружений. *Журнал передовой зоологии*, *45*.
16. Шермаматович, М. М. (2023). СПОРТ БОРЬБЫ И ЗАКОНЫ ОБЛАСТИ БОРЬБЫ. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, *3*(5), 84-88.
17. Шермаматович, М. М. (2023). РАЗВИТИЕ СПОРТИВНОЙ БОРЬБЫ В УЗБЕКИСТАНЕ И ПРОБУЖДЕНИЕ КОНЦЕПЦИИ ПАТРИОТИЗМА У СТУДЕНТОВ. *ЖУРНАЛ НАУКИ, ИССЛЕДОВАНИЙ И ПРЕПОДАВАНИЯ*, *2*(5), 36-39.
18. Toshboyev F. N., Tashanov O. S., Izatullayev S. A. OZIQA TARKIBIDAGI SPIRTLARNI OKSIDLANISH JARAYONINI MATIMATIK MODILASHTIRISH ORQALI XISOBLASH //GOLDEN BRAIN. – 2023. – T. 1. – №. 28. – C. 117-120.
19. Toshboyev, Feruz Nizomiddinovich. "SELECTIVITY OF YKS CATALYZATION IN THE SYNTHESIS OF VINYL ACETATE FROM ETHYLENE AND ACETIC ACID." *World of Scientific news in Science* 1.2 (2023): 31-35.
20. Xudoyberdiyev, I. I., & Toshboyev, F. N. (2023). ETILEN VA SIRKA KISLOTADAN VINILASETAT OLINISHI JARAYONINING FIZIK-KIMYOVIY ASOSLARI. *Zamonaviy fan va ta'lim yangiliklari xalqaro ilmiy jurnal*, *1*(5), 59-62.
21. Тошбоев, Ф. Н., Ахмадов, Д. З., & Эшанкулов, З. А. (2024). ДИНАМИКА НИТРЕРГИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ПРИ ГИПЕРХОЛЕСТЕРИНЕМИИ. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, *14*(1), 73-77.
22. Nizomiddinovich, T. F., Abdimannonovich, I. S., & Zoirovich, A. J. (2024). OF ORGANIC SUBSTANCES BY THIN LAYER CHROMATOGRAPHIC METHOD. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, *14*(1), 70-72.
23. Toshboyev, F. N., Iskandar o'g'li, M. S., & Fayzullo o'g'li, S. S. (2024). XITOZAN VA SUT ZARDOBI BILAN OZIQLANTIRILGAN BROYLER

JO‘JALARINING BIOKIMYOVIY KO‘RSATKICHLARI. *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi*, *14*(1), 78-80.

24. Toshboyev, F. N., Bobokulova, S. A., & Suyunova, M. O. (2024). SYNTHESIS OF VINYL ACETATE FROM ACETYLENE WITH THE PARTICIPATION OF A NANOCATALYST AND STUDY OF ITS KINETICS. *World of Scientific news in Science*, *2*(2), 11-18.
25. Khusainov ShamshidinYalgashevic, Shodiyev Kamoliddin Shamsiddin o’g’li, & Kim DinaraVladislavovna. (2021). HEALTH OF CHILDREN OF PRESCHOOL AGE AND OPPORTUNITIES OF RECOVERY UNDER THE INFLUENCE OF PHYSICAL STRESS OF CHILDREN’S PRESCHOOL INSTITUTIONS OF SAMARKAND CITY. World Bulletin of Management and Law, 3, 23-25. Retrieved from https://scholarexpress.net/index.php/wbml/article/view/136
26. Khusainov Shamshidin Yalgashevich, Eshmurodov Kadyr Abrievich, Namozov Bakhodir Kuchkarovich, & Kim Dinara Vladislavnovna. (2021). WRESTLING IS THE PAST AND FUTURE OF NATIONAL SPORTS. World Bulletin of Managementand Law, 3, 26-30. Retrieved fromhttps://scholarexpress.net/index.php/wbml/article/view/137
27. Муродов М., & Хусаинов, Ш. (2022). РОЛЬ ЛЕЧЕБНОЙ ФИЗКУЛЬТУРЫ В ВОССТАНОВЛЕНИИ. Журнал кардиореспираторных исследований, 1(SI-1), 68–69. https://doi.org/10.26739.2181-0974-2020-SI-1-22
28. Yalgashevich, K. S., Abriyevich, E. Q., & Kuchkarovich, N. B. (2023). THE APPLICATION OF THERAPEUTIC PHYSICAL CULTURE IN THE TREATMENT OF INJURIES OF THE LOCOMOTOR APPARATUS. ARXITEKTURA, MUHANDISLIK VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR JURNALI, 2(1), 154-160.
29. ShamshidinYalgashevich, K. ., & Qodir Abriyevich, E. . (2024). Formation of the Personality of Preschool Children by Means of Physical Education. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 4(1), 171–172. Retrieved from https://inovatus.es/index.php/ejine/article/view/2359
30. Xusainov Shamshidin Yalgashevich, & Eshmuradov Kodir Abriyevich. (2024). O‘zbekistonda mustaqillik yillarida jismoniy tarbiya va sportning taraqqiyoti. Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan, 2(1), 661–665. Retrieved from https://universalpublishings.com/index.php/jsiru/article/view/410